

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Buoysha Abdulhamitovna Qulmatova, Dilfuzaxon Anvarovna Buranova

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar institute
Andijon, O'zbekiston

OLIV TA'LIMDA MASOFAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYARINI QO'LLASHNING AFZALLIKLARI

Annotatsiya: Ushbu maqolada aqlli qishloq xo'jaligini yuritishda raqamli texnologiyalarni joriy etish bo'yicha chet el tajribasi, shuningdek qishloq xo'jaligi sohasida avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanishga bo'lgan ehtiyoj haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Raqamli texnologiyalar, raqamlashtirish, aqlli qishloq xo'jaligi, avtomatlashtirilgan tizimlar, texnologiya, agrar soha, modernizatsiya, avtomatlashtirish, suv resursi, yer resurslari, fermer, iste'molchilar, agrosanoat, ekin, hosildorlik.

Respublikamiz ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar o'qitish ishlarini jahon andozalariga moslashtirishni va eng samarali usullarga asoslanishni taqozo etmoqda. Shu jumladan masofaviy ta'lim jarayonini tashkillashtirish hozirgi zamon talabidir.

Internet texnologiyalarining kirib kelishi bir necha asrlar davomida o'zgarmay kelgan holatlarni o'zgartirib yubordi. Bu odatdagi xat yozishmalari elektron pochta bilan, kutubxonalar esa web-saytlar bilan almashinishida namoyon bo'ldi. Endilikda esa ta'lim tizimida ta'lim olishning an'anaviy shakllari o'rniga masofaviy ta'lim elementlari kirib keldi. Zamonaviy axborot va kommunikasiya texnologiyalari vositalarini ta'lim jarayoniga kirib kelishi an'anaviy o'qitish usullariga qo'shimcha ravishda yangi o'qitish shakli - masofaviy o'qitish yaratilishiga omil bo'ldi.

Masofaviy ta'limda talaba va o'qituvchi fazoviy bir-biridan ajralgan holda o'zaro maxsus yaratilgan o'quv kurslari, nazorat shakllari, elektron aloqa va Internetning boshqa texnologiyalari yordamida doimiy muloqotda bo'ladilar. Internet texnologiyasini qo'llashga asoslangan masofaviy o'qitish jahon axborot ta'lim tarmog'iga kirish imkonini beradi, integrasiya va o'zaro aloqa tamoyiliga ega bo'lgan muhim bir turkum yangi funksiyalarni bajaradi.

Masofaviy o'qitish barcha ta'lim olish istagi bo'lganlarga o'z malakasini uzluksiz oshirish imkonini yaratadi. Bunday o'qitish jarayonida talaba interaktiv rejimda mustaqil o'quv-uslubiy materiallarni o'zlashtiradi, nazoratdan o'tadi, o'qituvchining bevosita rahbarligida nazorat ishlarini bajaradi va guruhdagi boshqa «vertikal o'quv guruhi» talabalari bilan muloqotda bo'ladi.

Ma'lum sabablarga ko'ra, ta'lim muassasalarining kunduzgi bo'limlarida tahsil olish imkoniyati bo'lmagan, masalan, sog'ligi taqoza etmaydigan, mutaxassslicligini o'zgartirish niyati bo'lgan yoki yoshi katta, malakasini oshirish niyati bo'lgan kishilar uchun masofaviy o'qitish qulay o'qitish shakli hisoblanadi.

Masofaviy o'qitishda turli xil axborot va kommunikasiya texnologiyalaridan foydalaniladi, ya'ni har bir texnologiya maqsad va masala mohiyatiga bog'liq. Masalan, an'anaviy bosma usuliga asoslangan o'qitish vositalari (o'quv qo'llanma, darsliklar) talabalarni yangi material bilan tanishtirishga asoslansa, interaktiv audio va video konferensiyalar ma'lum vaqt orasida o'zaro muloqotda bo'lishga, elektron pochta to'g'ri va teskari aloqa o'rnatishga, ya'ni xabarlarini jo'natish va qabul qilishga mo'ljallangan. Oldindan tasmaga muhrlangan videoma'ruzalar talabalarga ma'ruzalarni tinglash va ko'rish imkonini bersa, faksimal aloqa, xabarlar, topshiriqlarni tarmoq orqali tezkor almashinish talabalarga o'zaro teskari aloqa orqali o'qitish imkonini beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, ta'lim jarayonida ayni vaqtda qayta-qayta tilga olinayotgan ayrim terminlar tavsifi va ta'riflarni keltirib o'tamiz

Masofaviy o'qitish – eng yaxshi an'anaviy va innovasion metodlar, o'qitish vositalari va formalarini o'z ichiga olgan sirtqi va kunduzgi ta'lim singari axborot va telekommunikasiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim formasidir.

Masofaviy o'qitish – bu yangi axborot texnologiyalari, telekommunikasiya texnologiyalari va texnik vositalariga asoslangan ta'lim tizimidir. U ta'lim oluvchiga ma'lum standartlar va ta'lim qonun-qoidalari asosida o'quv shart-sharoitlari va o'qituvchi bilan muloqotni ta'minlab berib, o'quvchidan ko'proq mustaqil ravishda shug'ullanishni talab qiluvchi tizimdir. Bunda o'qitish jarayoni ta'lim oluvchini qaysi vaqtda va qaysi joyda bo'lishiga bog'liq emas.

Masofaviy ta'lim – masofadan turib o'quv axborotlarini almashuvchi vositalarga asoslangan, o'qituvchi maxsus axborot muhit yordamida, aholining barcha qatlamlari va chet ellik ta'lim oluvchilarga ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi ta'lim majmuaidir.

Masofaviy o'qitish tizimi – masofaviy o'qitish shartlari asosida tashkil etiladigan o'qitish tizimi. Barcha ta'lim tizimlari singari masofaviy o'qitish tizimi o'zining tarkibiy maqsadi, mazmuni, usullari, vositalari va tashkiliy shakllariga ega.

Masofaviy ta'limning qanday afzalliklari bor? – degan savol tug'ilishi tabiiy. Bu savolga javob tariqasida quyidagilarni sanab o'tish mumkin:

- Ta'lim olishda yangi imkoniyatlar (ta'lim olishning arzonligi, vaqt va joyga bog'liqmasligi va boshqalar).
- Ta'lim maskanlariga talaba qabul qilish sonining cheklanganligi.
- Ta'lim olishni xohlovchilar sonining oshishi.
- Sifatli axborot texnologiyalarining paydo bo'lishi va rivojlanishi.
- Xalqaro integrasiyaning kuchayishi.

Umuman olganda masofaviy ta'limning maqsadiga quyidagilar kiradi:

- Mamlakat miqyosidagi barcha hududlar va chet eldagi barcha o'quvchilar, talabalar, ta'lim olishni xohlovchilarga birdek ta'lim olish imkoniyatini yaratib berish.

- Yetakchi universitetlar, akademiyalar, institutlar, tayyorlov markazlari, kadrlarni qayta tayyorlash muassasalari, malaka oshirish institutlari va boshqa ta'lim muassasalarining ilmiy va ta'lim berish potentsiallaridan foydalanish evaziga ta'lim berishning sifat darajasini oshirish.
- Asosiy ta'lim va asosiy ish faoliyati bilan parallel ravishda qo'shimcha ta'lim olish imkoniyatini yaratib berish.
- Ta'lim oluvchilarni ta'lim olishga bo'lgan ehtiyojini qondirish va ta'lim muhitini kengaytirish.
- Uzluksiz ta'lim imkoniyatlarini yaratish.
- Ta'lim sifatini saqlagan holda yangi prinsipal ta'lim darajasini ta'minlash.

Yuqoridagilarni xulosa qilib shuni aytish mumkinki, masofaviy ta'lim elementlarini ta'lim muassasalariga joriy etilishi har tomonlama foyda keltiradi. Oliy ta'lim tizimida bu kompleksni joriy qilish uchun barcha shart-sharoitlar mavjud.

Yuqorida sanab o'tilgan sharoit va imkoniyatlar masofaviy o'qitishga ehtiyoj borligini ko'rsatadi.

Hammamizga ma'lumki ayniqsa koronavirus pandemiyasi davrida o'qitish jarayonlarida masofadan turib o'qitish usuli qo'llanildi. Umuman bu usul barcha o'qitish sohalariga joriy etildi, shuningdek bu o'qitish usuli intellektual raqamli tizimlarni va axborot texnologiyalarini dunyo miqyosidagi fan-texnika rivojlangan mamlakatlarda rivojlanganligi sababli to'la-to'kis amalga oshirilmokda.

O'qitish jarayonida barcha fanlarni ma'ruza matnlaridan, laboratoriya ishlarini bajarish uchun tavsiya etilgan uslubiy ko'rsatmalardan va amaliy mashg'ulotlari uchun tavsiya etilgan materiallardan foydalanib o'tilgan ma'ruza mavzularini, laboratoriya ishlarini va amaliy topshiriqlarini talabalar o'z vaqtida o'zlashtirmoqdalar. Bu jarayon bevosita fanlar bo'yicha professor-o'qituvchilar bilan aloqada turib, ularning talab darajasidagi maslahatlarini olib mavzularni talab darajasida o'zlashtirishlarini ta'minlaydi. Olib borilayotgan darslar internet va kompyuter texnologiyalarini joriy etish bilan amalga oshirilmokda. Internet va kompyuter texnologiyalari bu o'qitish jarayonini avtomatlashtirilgan boshqarish sistemalari asosida boshqariladi.

Albatta, o'qitishni juda ko'p jabhalari qisman yoki to'laligicha o'qitishni avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari asosida boshqarilmokda. Bu, ya'ni masofadan turib o'qitish tizimida talabalarga avtomatlashtirilgan o'qitish tizimlaridan foydalanib va uni qo'llab o'qitishni tavsiya etilsa, birinchidan talabani mavzular ustida mustaqil ishlashlarini, mavzularni tezroq o'zlashtirishlarini va mavzularni o'rganish jarayonida sifatli, samarali natijalarga erishishlarini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Каримов Н., Буранова Д. Применения автоматизированных обучающих систем в процессе выполнения курсовых работ в сельскохозяйственных вузах. Материали международной конференции. 2019 йил Тошкент.
2. Каримов Н., Буранова Д. Қишлоқ хўжалиги олий таълимида “online” усулида ўқитишда автомат-лаштирилган ўқитиш тизимлари (аўт)ни қўллаш. Аграр сохани барқарор ривожлан-тиришда фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияси. ТДАУ. Тошкент. 2020 йил май.
3. Б.Қулматова. Д.Буранова. “Автоматлаштирилган офис технологиялари (Automated office technologies)”. Global Congress of Contemporary Study virtual conference 2020 Multidisciplinary International Scientific Conference Pune, M.S, India www.econferenceglobe.com. November 7 th, 2020
4. Б.Қулматова. Д.Буранова. “Таълим жараёнида электрон таълим ва ананавий таълимнинг интеграцияси”. НамДУ илмий ахборотномаси. 2020 йил 2-сон. 366-373 бет.

5. Н.Каримов, Б.А.Кулматова, Д.Буранова. “Ақлли кишлоқ хўжалигини юритишда рақамли технологияларнинг жорий этиш масалалари”. «The XXI Century Skills for Professional Activity» International Scientific-Practical Conference. TASHKENT, UZBEKISTAN 2021, MARCH 15.
6. Б.Кулматова, З.Запаров, Д.Буранова, “Способы защиты от интернет-мошенничеств”. Научно-методический журнал “Academy”. Россия. 2019 декабрь.
7. Б.Кулматова, Д.Буранова, “Требования к созданию электронных образовательных ресурсов и технологии их использования”. Научно-методический журнал “Academy”. Россия. 2019 июль.
8. Н.Каримов, Б.А.Кулматова, Д.Буранова. “Қишлоқ хўжалигида рақамли технологияларнинг жорий этиш масалалари”. Academic research in educational sciences volume 2 | issue 3 | 2021.
9. Toshpulatov, D., Nosirov, B., & Khalmatov, T. (2021). Gradual Implementation of Smart Management Principles in The Higher Education System of Uzbekistan. *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, 3(1). 22-29.
10. PA Hakimov, DS Toshpo‘latov. (2021). Blended learning asosida o‘quv jarayonini tashkil etish masalalariga doir. *Academic research in educational sciences*, 2(4). 209-215.